УДК 614.253:174.2:378.147(477)
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.31

Самойленко Сергій Сергійович,
кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри оториноларингології,
дитячої оториноларингології та сурдології
Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика
orcid.org/0000-0002-6441-3192
ss.samoylenko@gmail.com

Ярошенко Алла Олександрівна,
доктор філософських наук, професор,
декан факультету соціології та соціальної політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
orcid.org/0000-0002-8389-7639
yaroshenkonpu@gmail.com

Бредун Олександр Юрійович,
доктор медичних наук, професор,
виконуючий обов'язки завідувача кафедри оториноларингології,
дитячої оториноларингології та сурдології
Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика
orcid.org/0000-0002-5013-7318
abredun@ukr.net

Шингірей Наталья Вікторівна,
кандидат медичних наук, доцент,
асистент кафедри оториноларингології,
дитячої оториноларингології та сурдології
Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика
Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки
orcid.org/0000-0001-5996-1162
lornata1978@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЛІКАРЯ: СИНТЕЗ БІОЕТИКИ, ДЕОНТОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

У статті досліджується формування етичної компетентності лікаря-інтерна як критично важливого компонента професійної підготовки в сучасній медичній освіті. Автори аналізують педагогічну дилему між підготовкою технічно грамотного виконавця та вихованням морально автономного лікаря, здатного до відповідального прийняття рішень. На основі багаторічного досвіду кафедри оториноларингології НУОЗ України імені П.Л. Шупика проаналізовано освітні механізми, що сприяють становленню етичної зрілості у слухачів післядипломної підготовки.

Емпіричну базу становлять дані понад двадцяти навчальних циклів, які включали клінічні чергування, семінари, рольові ігри, симуляційні сценарії, групові дискусії та створення етичних портфоліо. Етична компетентність концептуалізується як здатність діяти відповідально в умовах клінічної невизначеності, емоційного навантаження та міжособистісних конфліктів. Її структура охоплює моральну рефлексію, емоційну витривалість, комунікативну чутливість, етичне мислення та відповідальність за прийняті рішення. Теоретичну основу

© Самойленко С. С., Ярошенко А. О., Бредун О. Ю., Шингірей Н. В., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

становлять принципи біоетики (автономія, доброчинність, невчинення шкоди, справедливість), медична деонтологія (норми професійної поведінки) та педагогічні стратегії формування моральної автономії.

Особлива увага приділяється ролі наставника як етичного орієнтира, який стимулює моральне осмислення та відкриту дискусію. Показано, що найбільш ефективними освітніми форматами є інтеграція клінічного досвіду з етичним осмисленням через симуляції, кейс-аналіз, рефлексивні записи та портфоліо. Оцінювання етичної компетентності здійснюється не за стандартизованими тестами, а за допомогою якісних педагогічних інструментів, що дозволяють відстежувати динаміку становлення внутрішньої моральної позиції.

Узагальнено, що етична компетентність лікаря-інтерна формується як процес, що потребує постійного наставництва, рефлексії та контекстної взаємодії. Вона виходить за межі формального засвоєння кодексів і передбачає внутрішню готовність діяти гідно та відповідально в складних клінічних ситуаціях. Представлена модель може бути адаптована до ширшого контексту післядипломної медичної освіти та слугувати основою для подальших досліджень інтеграції етики в клінічне навчання.

Ключові слова: етична компетентність, лікар-інтерн, біоетика, медична деонтологія, клінічне навчання, наставництво, професійна відповідальність.

Samoilenko Serhii,
Candidate of Medical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Otorhinolaryngology,
Pediatric Otorhinolaryngology and Audiology
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
orcid.org/0000-0002-6441-3192
ss.samoylenko@gmail.com

Yaroshenko Alla,
Doctor of Philosophy, Professor,
Dean of the Faculty of Sociology and Social Policy
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
orcid.org/0000-0002-8389-7639
yaroshenkonpu@gmail.com

Bredun Oleksandr,
Doctor of Medical Sciences, Professor,
Acting Head of the Department of Otorhinolaryngology,
Pediatric Otorhinolaryngology and Audiology
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
orcid.org/0000-0002-5013-7318
abredun@ukr.net

Shyngirei Nataliia,
Candidate of Medical Sciences, Associate Professor,
Assistant at the Department of Otorhinolaryngology,
Pediatric Otorhinolaryngology and Audiology
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
Laureate of the State Prize of Ukraine in Science and Technology
orcid.org/0000-0001-5996-1162
lornata1978@gmail.com

FORMATION OF A PHYSICIAN'S ETHICAL COMPETENCE: A SYNTHESIS OF BIOETHICS, DEONTOLOGY, AND PEDAGOGY

The article explores the development of ethical competence in medical interns as a critical dimension of professional formation within contemporary medical education. The authors examine the pedagogical dilemma between training technically proficient practitioners and cultivating morally autonomous physicians capable of responsible

decision-making. Based on longitudinal experience at the Department of Otorhinolaryngology, Shupyk National University of Healthcare of Ukraine, the study analyzes educational mechanisms that foster ethical maturity among postgraduate trainees.

The empirical material comprises over twenty postgraduate training cycles, integrating clinical rotations, seminars, role-playing, simulation-based scenarios, group discussions, and ethical portfolio development. Ethical competence is conceptualized as the ability to act responsibly under clinical uncertainty, emotional stress, and interpersonal conflict. Its structure includes moral reflection, emotional resilience, communicative sensitivity, ethical reasoning, and accountability. The theoretical framework combines bioethical principles (autonomy, beneficence, non-maleficence, justice), medical deontology (norms of professional conduct), and pedagogical strategies for nurturing moral autonomy.

Special emphasis is placed on the mentor's role as an ethical exemplar and facilitator of reflective dialogue. The study demonstrates that the most effective formats integrate clinical experience with ethical analysis through simulations, case-based learning, reflective writing, and portfolio assessment. Evaluation of ethical competence is conducted via qualitative pedagogical tools rather than standardized testing, enabling dynamic tracking of internal moral development.

The findings suggest that ethical competence evolves through sustained mentorship, reflective practice, and contextual engagement. It transcends formal codes, requiring an inner readiness to act with dignity and responsibility in complex clinical settings. The presented model offers a transferable framework for postgraduate medical education and contributes to the discourse on ethics integration in clinical training.

Key words: ethical competence, medical internship, bioethics, medical deontology, clinical education, mentorship, professional responsibility.

Постановка проблеми та її актуальність. У сучасній медичній освіті постає фундаментальна дилема: чи варто зосереджуватися на формуванні технічно грамотного виконавця, чи на вихованні лікаря з моральною автономією та професійною відповідальністю (Пустовіт, 2023). В умовах клінічної невизначеності, емоційного навантаження та обмежених ресурсів інтерни щоденно стикаються з морально складними ситуаціями, які вимагають не лише фахової компетентності, а й етичної зрілості (Демченко, 2024).

Попри наявність нормативних документів, таких як Декларація Женеви (World Medical Association, 2017) та Міжнародний кодекс медичної етики (World Medical Association, 2022), етична компетентність залишається недостатньо інтегрованою в практичне навчання. У науковому дискурсі її актуалізують С. Пустовіт, Н. Бойченко, Л. Дудікова, О. Лазуренко, А. Демченко, які досліджують різні аспекти – від нормативної етики до емоційної витривалості та духовного становлення (Дудікова, 2018; Лазуренко, 2018; Демченко, 2024).

Окрему увагу заслуговує питання впливу наукового знання на світогляд здобувачів медичної вищої освіти, що розкриває глибину взаємозв'язку між академічною рефлексією та моральним становленням майбутнього лікаря (Кірієнко & Лапутько, 2024; Гичко, 2021).

Ми звертаємося до цієї проблематики не як до теоретичної конструкції, а як до практичного виклику, що постає у щоденній роботі з інтернами (Лазуренко, 2017). На кафедрі оториноларингології НУОЗ України імені П.Л. Шупика накопичено досвід інтеграції моральної рефлексії, емоційної витривалості та етичної чутливості в освітній процес.

Актуальність дослідження зумовлена потребою в осмисленні та поширенні освітніх практик, які сприяють розвитку етичної компетентності лікарів-інтернів у реальному клінічному середовищі. Саме практичний досвід викладання, а не абстрактні моделі, дозволяє побачити, як формуються моральні реакції, як інтерни вчаться витримувати етичний тиск, поважати автономію пацієнта та діяти відповідально (Дудікова, 2018).

Метою статті є аналіз освітніх механізмів формування етичної компетентності лікарів-інтернів на прикладі клінічної кафедри оториноларингології, що функціонує поза межами гуманітарного дискурсу, але активно інтегрує етичні компоненти у клінічну практику.

Виклад основного матеріалу. Матеріалом для рефлексивного аналізу стали результати багаторічної освітньої практики з формування етичної компетентності лікарів-інтернів, яку з 2005 року системно впроваджують науково-педагогічні працівники кафедри оториноларингології НУОЗ України імені П. Л. Шупика. За цей період реалізовано понад двадцять навчальних циклів післядипломної підготовки, кожен з яких тривав два роки та охоплював орієнтовно

15 інтернів. Така тривала й стабільна освітня практика створила умови для осмислення педагогічних механізмів, що сприяють формуванню етичної компетентності в реальному клінічному середовищі.

Емпіричні спостереження накопичувалися у процесі щоденної освітньої взаємодії – під час клінічних чергувань, семінарів, рольових ігор, симуляційних сценаріїв з етичним навантаженням, індивідуальних обговорень кейсів, а також анкетування після завершення клінічних етапів. До аналізу включено досвід інтернів, які створювали етичні портфоліо та брали участь у групових рефлексіях. Усі ці дані не збиралися з метою формального дослідження, а стали основою для педагогічного осмислення процесу формування етичної позиції.

Такий підхід не претендує на репрезентативність у масштабах всієї системи післядипломної освіти, проте дозволяє виявити дієві освітні формати, що сприяють моральному становленню лікаря. Обмеженням аналізу є його локальність та відсутність кількісних інструментів оцінювання. Водночас саме якісний, рефлексивний підхід дає змогу зафіксувати тонкі прояви моральної чутливості, які часто вислизають з-під формальних критеріїв.

У межах освітньої практики етична компетентність лікаря-інтерна розглядається як здатність діяти морально, відповідально та гідно в умовах клінічної невизначеності, емоційного навантаження та міжособистісної складності. Вона охоплює розпізнавання етичних аспектів ситуації, прийняття обґрунтованих рішень, витримування морального тиску та повагу до автономії пацієнта навіть у критичних обставинах.

Це не абстрактна якість, а практична здатність, що формується через моральну рефлексію, клінічну взаємодію, емоційну витривалість і педагогічну підтримку. У процесі щоденної освітньої взаємодії ми спостерігали, як ці компоненти проявляються у поведінці інтернів, їхніх рефлексивних записах, етичних портфоліо та реакціях на симуляційні сценарії з моральним навантаженням.

Рефлексія над освітнім процесом дозволила окреслити типові прояви етичної компетентності, а також педагогічні умови, що сприяють її становленню. Хоча аналіз не претендує на репрезентативність, він дає змогу виявити дієві механізми формування етичної позиції в умовах клінічного навчання, що може бути корисним для адаптації в інших освітніх контекстах.

Формування етичної компетентності лікаря-інтерна спирається на міждисциплінарну основу – біоетику, медичну деонтологію та педагогіку. Ці напрями задають етичні орієнтири, професійні норми та педагогічні механізми, що забезпечують моральне становлення майбутнього лікаря (Potter, 1971; Beauchamp & Childress, 2013; Дудікова, 2018; Зязюн, 2018; Євтух, 2023).

Історичне підґрунтя біоетики як етики виживання було закладене Ван Ренселлером Поттером (Potter, 1971), який у 1970-х роках запропонував інтегрувати біологічне знання з гуманістичними цінностями задля збереження життя в усіх його проявах. Його концепція глобальної біоетики охоплює не лише медичну практику, а й соціальну відповідальність, екологічну етику та міжпоколіннєву моральну чутливість. У контексті клінічного навчання ідеї Поттера актуалізують потребу виховувати не лише фахівця, а й громадянина, здатного до морального судження в умовах складної соціальної реальності (Potter, 1971; Пустовіт, 2023).

Біоетичні підходи активно розробляються у працях Т. Бічемпа та Дж. Чайлдреса (Beauchamp & Childress, 2013), а в українському контексті – С. Пустовіт, Н. Бойченко, О. Лазуренко (Пустовіт, 2023; Бойченко, 2020; Лазуренко, 2018). Вони акцентують на принципах автономії, доброчинності, невчинення шкоди та справедливості як етичному каркасі клінічної практики.

У працях І. Зязюна, В. Андрущенка, М. Євтуха, В. Л. Кулініченка та Н. М. Бойченко (Зязюн, 2018; Андрущенко, 2009, 2012; Євтух, 2023; Кулініченко, 2002; Кисельов, 2024; Бойченко, 2016) – титанів української освітньої та гуманітарної філософії – педагогіка розглядається не як трансляція знань, а як формування моральної автономії, етичної зрілості та здатності до відповідального вибору. Їхні концепції задають рамки для осмислення освіти як простору морального становлення, де викладач виступає не лише інформатором, а наставником і етичним орієнтиром. Особливий внесок В. Л. Кулініченка полягає у формуванні української школи біоетики та валеології, а Н. М. Бойченко – у філософській рефлексії над етичними цінностями сучасної університетської освіти.

У клінічному навчанні ці засади реалізуються через рефлексивні практики, обговорення етичних кейсів, симуляційні сценарії та наставництво, що дозволяє інтегрувати етичну чутливість у професійну поведінку (Шмалєй, 2024; Кейс-метод, 2021; Clincasequest, 2023).

Етична компетентність лікаря-інтерна має багатовимірну структуру, що формується на стику медичної етики, психології, педагогіки та клінічного досвіду. У науковій літературі виокремлюють такі ключові компоненти: моральна рефлексія, емоційна витривалість, комунікативна чутливість, здатність до етичного вибору та відповідальність за рішення (посилання).

Моральна рефлексія передбачає здатність осмислювати етичні аспекти ситуації, аналізувати мотиви та наслідки дій. Емоційна витривалість – це здатність витримувати моральний тиск, не втрачати професійну гідність у складних умовах. Комунікативна чутливість проявляється у вмінні слухати, розпізнавати емоції пацієнта, уникати маніпуляцій та зберігати етичну дистанцію (посилання).

Здатність до етичного вибору включає вміння зіставляти альтернативи, діяти відповідно до принципів автономії, доброчинності, справедливості. Відповідальність – це не лише юридичний аспект, а внутрішня готовність нести моральні наслідки прийнятих рішень (посилання).

У клінічному навчанні ці компоненти формуються нерівномірно, залежно від типу ситуацій, стилю наставництва та особистісних характеристик інтерна. Саме тому важливо забезпечити педагогічні умови, які стимулюють рефлексію, емоційну стійкість і етичну автономію.

У процесі освітньої взаємодії на клінічній кафедрі оториноларингології ми спостерігали, що етична компетентність лікарів-інтернів формується через поєднання клінічного досвіду, моральної рефлексії та педагогічного наставництва. Найбільш дієвими виявилися ті освітні формати, які інтегрують реальні клінічні ситуації з етичним осмисленням – семінари, рольові ігри, симуляції, обговорення кейсів.

Ключову роль відіграє наставник: викладач не лише передає знання, а й моделює етичну поведінку, стимулює рефлексію, підтримує моральну витривалість. Інтерни навчаються через спостереження, участь у дискусіях, створення етичних портфоліо та самооцінку. Освітній процес стає простором для формування внутрішньої етичної позиції, здатної витримати тиск клінічної реальності.

Особливу увагу ми приділяємо ситуаціям з емоційним навантаженням, конфліктом інтересів, порушенням автономії пацієнта. Саме ці випадки стають тригерами для етичного становлення. Важливо, щоб інтерн мав змогу не лише діяти, а й осмислювати власні рішення – через рефлексивні записи, групові обговорення та індивідуальні бесіди з наставником.

У щоденній клінічній практиці інтерни стикаються з етичними викликами, що вимагають морального вибору, емоційної витривалості та комунікативної чутливості. Найчастіше це ситуації, де необхідно зберегти гідність пацієнта, витримати тиск родичів, діяти в умовах обмежених ресурсів або реагувати на порушення етики з боку колег. Ці випадки не є винятками – вони становлять повсякденну реальність клінічного навчання.

У процесі освітньої практики ми спостерігали, як інтерни реагують на відмову пацієнта від лікування, що суперечить медичним рекомендаціям, але вимагає поваги до автономії. У ситуаціях конфлікту між родичами та пацієнтом постає потреба в медіації, збереженні конфіденційності та етичному балансі. Надмірна емоційна прив’язаність до пацієнта ставить питання про професійну дистанцію та межі емпатії. Спостереження за порушенням етики з боку колег змушує інтерна вирішувати, як діяти в межах субординації та професійної відповідальності. Робота в умовах дефіциту часу або ресурсів вимагає етичного обґрунтування розподілу уваги, медикаментів, втручань.

Ці ситуації ми інтегруємо в освітній процес через семінари, рольові ігри, рефлексивні записи та групові дискусії. Вони слугують каталізаторами етичного становлення, дозволяючи інтернам осмислити власні реакції, сумніви та рішення. Саме через ці морально напружені моменти відбувається перехід від формального знання до внутрішньої етичної позиції.

Питання оцінювання етичної компетентності лікаря-інтерна постає як одне з найскладніших у процесі клінічного навчання. Йдеться не лише про перевірку знання етичних принципів, а про здатність застосовувати їх у реальних, часто морально напружених ситуаціях. У нашій

освітній практиці ми поступово відійшли від уніфікованих тестових підходів на користь форм оцінювання, що дозволяють фіксувати динаміку становлення етичної позиції.

Системне спостереження за поведінкою інтернів під час клінічних чергувань, аналіз рефлексивних записів, участь у рольових іграх з етичним навантаженням, групові обговорення та індивідуальні бесіди з наставником – усе це стало джерелом для осмислення рівня сформованості етичної чутливості, моральної рефлексії та відповідальності. Особливу роль відіграє етичне портфоліо, яке інтерни формують протягом навчального циклу: воно містить опис реальних ситуацій, прийнятих рішень, сумнівів, емоційних реакцій і подальших висновків.

Ми не прагнемо до стандартизованої шкали оцінювання. Натомість орієнтуємося на педагогічну валідність: прозорість критеріїв, безпечність для інтерна, можливість самооцінки та відкритої рефлексії. Оцінювання в такому форматі виконує не лише діагностичну, а й формувальну функцію – воно підтримує розвиток моральної автономії, допомагає інтерну усвідомити власні етичні орієнтири та зони зростання.

Водночас ми усвідомлюємо обмеження такого підходу: він потребує часу, довіри, педагогічної чутливості та готовності наставника бути не лише оцінювачем, а й співучасником етичного становлення. Проте саме така модель, на нашу думку, відповідає суті клінічного навчання, де етика не є окремим модулем, а інтегрованою частиною професійної ідентичності лікаря.

Обговорення та узагальнення. Осмислення щоденної освітньої роботи на кафедрі оториноларингології НУОЗ України імені П.Л. Шупика показало, що формування етичної компетентності лікаря-інтерна є процесом, який не зводиться до засвоєння етичних норм чи вивчення кодексів. Йдеться про поступове становлення внутрішньої моральної позиції, здатної витримувати тиск клінічної реальності, діяти відповідально в умовах невизначеності та зберігати гідність у складних міжособистісних ситуаціях. Цей процес вимагає не лише знань, а й досвіду, рефлексії, підтримки та прикладу.

Найбільш ефективними виявилися ті освітні формати, які поєднують клінічну практику з етичним осмисленням: рольові ігри, симуляційні сценарії, обговорення кейсів, рефлексивні записи, етичні портфоліо. Саме ці інструменти дозволяють інтернам не лише зіткнутися з моральними викликами, а й осмислити власні реакції, сумніви, рішення. У процесі такої роботи ми спостерігали, як поступово формується здатність до моральної рефлексії, емоційної витривалості, комунікативної чутливості та відповідальності за вибір.

Особливу роль у цьому процесі відіграє наставництво. Викладач, який не лише навчає, а й демонструє етичну позицію у власній поведінці, стає для інтерна орієнтиром. У нашій практиці ми неодноразово переконувалися, що саме приклад викладача – його реакції на складні ситуації, стиль комунікації, здатність до відкритої рефлексії – має більший вплив, ніж будь-який теоретичний курс з етики. Наставник, який створює безпечний простір для обговорення моральних дилем, підтримує інтерна у процесі етичного зростання.

Ці спостереження узгоджуються з концепціями моральної автономії, розробленими в працях І. Зязюна, В. Андрущенка, М. Євтуха, В. Кулініченко, де педагогіка розглядається як простір етичного становлення, а не лише передавання знань. Біоетичні принципи, сформульовані Т. Бічемпом і Дж. Чайлдресом, залишаються актуальними, однак потребують адаптації до локального контексту – зокрема, до українських реалій клінічної невизначеності, які осмислюють С. Пустовіт, Н. Бойченко, О. Лазуренко. Деонтологічний підхід, представлений у працях А. Демченка та Л. Дудікової, виявляється особливо важливим у ситуаціях, де протокольні рішення не дають моральної ясності.

Водночас ми усвідомлюємо обмеження нашого підходу. По-перше, він базується на досвіді однієї клінічної кафедри, що не дозволяє робити узагальнення для всієї системи післядипломної освіти. По-друге, ми не використовували кількісних інструментів оцінювання, а отже, не можемо представити статистично верифіковані результати. Проте саме якісний, рефлексивний підхід дозволив зафіксувати тонкі прояви морального становлення, які часто залишаються поза межами формальних тестів.

Крім того, важливо враховувати культурний контекст української медицини. Ієрархічність, обмежена відкритість до етичних дискусій,

формалізм у викладанні етики – усе це створює додаткові бар'єри для формування моральної автономії. Водночас саме в таких умовах роль викладача-наставника набуває особливого значення: він може стати провідником у складному моральному ландшафті, моделюючи гідну поведінку, відкриту рефлексію та етичну чутливість.

Таким чином, етична компетентність лікаря-інтерна постає не як стабільна риса, а як процес, що потребує постійного оновлення, підтримки та педагогічного супроводу. Вона формується не в ізоляції, а в діалозі – між інтерном і пацієнтом, між інтерном і наставником, між особистими переконаннями і професійними стандартами. Її розвиток вимагає освітніх практик, що поєднують клінічну реальність з етичною рефлексією, емоційною саморегуляцією та прикладом гідної поведінки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування етичної компетентності лікаря-інтерна є тривалим процесом, що потребує інтеграції клінічного досвіду, моральної рефлексії та педагогічного наставництва. Освітнє середовище має стимулювати не лише засвоєння принципів, а й розвиток внутрішньої етичної позиції.

Практика кафедри демонструє, що етична компетентність не може бути сформована лише через лекції чи протоколи. Вона потребує живої взаємодії, рефлексії, емоційної витримки та прикладу гідної поведінки. Саме в цьому – ключ до підготовки лікаря, здатного діяти не лише професійно, а й морально відповідально.

Подальший розвиток освітньої практики з формування етичної компетентності лікарів-інтернів потребує створення більш точних і чутливих інструментів її оцінювання, адаптованих до клінічної реальності. Йдеться не лише про перевірку знань, а про фіксацію моральних реакцій, емоційної витривалості, здатності до етичного вибору в умовах невизначеності. Перспективним є розроблення рубрик, сценаріїв та симуляцій, які дозволяють оцінювати не лише когнітивний рівень, а й поведінкові та емоційні аспекти етичної компетентності.

Окремої уваги заслуговує вплив культурного контексту, міжособистісної динаміки та стилю наставництва на формування моральної автономії. У нашій практиці ми спостерігали, що стиль комунікації викладача, рівень відкритості до етичних дискусій, а також особистісні особливості інтернів суттєво впливають на глибину етичної рефлексії. Ці чинники потребують подальшого осмислення – як у межах локальних освітніх програм, так і в міжкультурному порівнянні.

Актуальним є також порівняльний аналіз освітніх моделей – українських і міжнародних – з метою інтеграції найефективніших практик. Зокрема, варто дослідити, як різні системи медичної освіти структурують етичну складову, які формати наставництва застосовуються, як оцінюється моральна зрілість майбутніх лікарів. Такий аналіз дозволить не лише адаптувати успішні підходи, а й критично осмислити власні освітні традиції.

У перспективі доцільно розширити практику формування етичної компетентності на інші клінічні спеціальності, де моральні виклики мають іншу природу – наприклад, у хірургії, паліативній допомозі, психіатрії. Це дозволить виявити специфіку етичного становлення в різних професійних контекстах. Крім того, варто поступово інтегрувати кількісні методи – опитування, шкали, психометричні інструменти – які допоможуть верифікувати педагогічні гіпотези, забезпечити масштабованість етичної освіти та аргументувати її значущість у системі післядипломної підготовки.

Список використаних джерел:

Андрущенко, В. П. (2009). *Філософія освіти*. НПУ імені М. П. Драгоманова.

Андрущенко, В. П. (2012). *Філософія освіти в європейському контексті*. Знання України.

Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (2013). *Principles of biomedical ethics* (7th ed.). Oxford University Press.

Бойченко, Н. М. (2016). *Етичні цінності сучасної університетської освіти: філософська рефлексія*. Інформаційно-видавничий центр УБЕНТЗ Товариства «Знання України». URL: http://lib.inmeds.com.ua:8080/jspui/handle/lib/1418

Clincasequest Academy. (2023). *Симуляційне навчання в медичній освіті*. URL: https://clincasequest.academy/simulation/

Демченко, А. В., Мукомель, С. А., & Пасинчук, К. В. (2024). Формування духовності особистості майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки. *Grail of Science*, (36), 405–411. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.16.02.2024.068

Дудікова, Л. В. (2018). *Формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів у медичних університетах: теорія і практика*. ТОВ «ТВОРИ». URL: https://www.researchgate.net/publication/368536126

Євтух, М. Б. (2023). Євтух Микола Борисович. *Українська електронна енциклопедія освіти*. URL: https://eduglos.iitta.gov.ua/index.php/Євтух_М._Б.

Гичко, Ю. В. (2021). Емоційна компетентність як важлива умова формування професійного фахівця. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Зязюн, І. А. (2018). *Іван Андрійович Зязюн: Педагог. Вчений. Філософ. Біобібліографічний покажчик*. НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: https://ipood.com.ua/data/BIBLIOTEKA/Ziziun_2018.pdf

Кейс-метод як симуляційна технологія при викладанні освітньо-професійних програм та практичних медичних освітніх компонентів. (2021). *Репозитарій Харківського національного медичного університету*. URL: https://repo.knmu.edu.ua/entities/publication/bed5dec4-e719-4bfe-935f-f9cfa52d9f4a

Кисельов, М. М. (2024). Кулініченко Валентин Леонідович. У *Енциклопедія сучасної України* (т. 16). Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: https://esu.com.ua/article-51349

Кірієнко, С. В., & Лапутько, А. В. (2024). Питання впливу наукового знання на світогляд здобувачів медичної вищої освіти. *Культурологічний альманах*, (2), 152–157. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.17

Кулініченко, В. Л. (2002). *Філософсько-методологічні засади валеології* (Дисертація доктора філософських наук). Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. URL: https://uacademic.info/ua/document/0502U000349

Лазуренко, О. О. (2017). *Формування емоційної компетентності майбутнього лікаря*. Науково-методичний центр вищої освіти.

Лазуренко, О. О. (2018). Modernization tendencies of professionally-psychological preparation of doctors: competence approach. *Psychological Journal*, 4(1), 87–99. https://doi.org/10.31108/1.2018.1.11.7

Potter, V. R. (1971). *Bioethics: Bridge to the future*. Prentice-Hall.

Пустовіт, С. В. (2023). Біоетика, моральні дилеми та професійна відповідальність. *Наука і освіта*, (2), 45–52.

Пустовіт, С. В. (2023). Витоки та концептуальні засади глобальної біоетики В. Р. Поттера. Humanities Studies, (15), 92–101. https://doi.org/10.32782/hst-2023-15-92-05

Пустовіт, С. В., & Палєй, Л. А. (2023). Від етики Гіппократа до глобальної біоетики В. Р. Поттера: освітні аспекти. *Discourse*, (6), 44–52. URL: https://www.journal-discourse.com/uk/kataloh-statei/2023/2023r-444-6/vid-etyky-hippokrata-do-hlobalnoi-bioetyky-v-r-pottera-osvitni-aspekty

Світова медична асоціація. (2017). *Женевська декларація ВМА*. URL: https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-geneva/decl-of-geneva-v-2017/

Світова медична асоціація. (2022). *Міжнародний кодекс медичної етики ВМА*. URL: https://www.wma.net/policies-post/wma-international-code-of-medical-ethics/

Шмалєй, С. В., & Редька, І. В. (2024). Ефективність використання симуляційного навчання в домедичній підготовці. У *Матеріали конференції «New Learning»*. URL: https://newlearning.org.ua/sites/default/files/tezy/2024/Shmaley_2024.pdf

References:

Andrushchenko, V. P. (2009). *Filosofiia osvity* [Philosophy of education]. NPU imeni M. P. Drahomanova. [in Ukrainian].

Andrushchenko, V. P. (2012). *Filosofiia osvity v yevropeiskomu konteksti* [Philosophy of education in the European context]. Znannia Ukrainy. [in Ukrainian].

Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (2013). *Principles of biomedical ethics* (7th ed.). Oxford University Press. [in English].

Boichenko, N. M. (2016). *Etychni tsinnosti suchasnoi universytetskoi osvity: filosofska refleksiia* [Ethical values of modern university education: Philosophical reflection]. Informatsiino-vydavnychyi tsentr UBENTZ Tovarystva "Znannia Ukrainy". Retrieved from: http://lib.inmeds.com.ua:8080/jspui/handle/lib/1418 [in Ukrainian].

Clincasequest Academy. (2023). *Symuliatsiine navchannia v medychnii osviti* [Simulation-based learning in medical education]. Retrieved from: https://clincasequest.academy/simulation/ [in Ukrainian].

Demchenko, A. V., Mukomel, S. A., & Pasynchuk, K. V. (2024). *Formuvannia dukhovnosti osobystosti maibutnoho fakhivtsia u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Formation of the spirituality of the future specialist in the process of professional training]. *Grail of Science*, (36), 405–411. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.16.02.2024.068 [in Ukrainian].

Dudikova, L. V. (2018). *Formuvannia profesiino-etychnoi kompetentnosti maibutnikh likariv u medychnykh universytetakh: teoriia i praktyka* [Formation of professional and ethical competence of future doctors in medical universities: Theory and practice]. TOV "TVORY". Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/368536126 [in Ukrainian].

Yevtukh, M. B. (2023). *Yevtukh Mykola Borysovych* [Mykola Borysovych Yevtukh]. *Ukrainska elektronna entsyklopediia osvity* [Ukrainian Electronic Encyclopedia of Education]. Retrieved from: https://eduglos.iitta.gov.ua/index.php/Євтух_М._Б. [in Ukrainian].

Hychko, Yu. V. (2021). *Emotsiina kompetentnist yak vazhlyva umova formuvannia profesiinoho fakhivtsia* [Emotional competence as an important condition for the formation of a professional specialist]. Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny. [in Ukrainian].

Ziaziun, I. A. (2018). *Ivan Andriiovych Ziaziun: Pedahoh. Vchenyi. Filosof. Biobibliohrafichnyi pokazhchyk* [Ivan Andriiovych Ziaziun: Teacher. Scholar. Philosopher. Biobibliographic index]. NPU imeni M. P. Drahomanova. Retrieved from: https://ipood.com.ua/data/BIBLIOTEKA/Ziziun_2018.pdf [in Ukrainian].

Keys-metod yak symuliatsiina tekhnolohiia pry vykladanni osvitno-profesiinykh prohram ta praktychnykh medychnykh osvitnikh komponentiv [Case method as a simulation technology in teaching educational and professional programs and practical medical educational components]. (2021). *Repozytarii Kharkivskoho natsionalnoho medychnoho universytetu* [Repository of Kharkiv National Medical University]. Retrieved from: https://repo.knmu.edu.ua/entities/publication/bed-5dec4-e719-4bfe-935f-f9cfa52d9f4a [in Ukrainian].

Kyselov, M. M. (2024). *Kulinichenko Valentyn Leonidovych* [Valentyn Leonidovych Kulinichenko]. In *Encyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine] (Vol. 16). Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from: https://esu.com.ua/article-51349 [in Ukrainian].

Kiriienko, S. V., & Laputko, A. V. (2024). *Pytannia vplyvu naukovoho znannia na svitohliad zdobuvachiv medychnoi vyshchoi osvity* [The impact of scientific knowledge on the worldview of medical students]. *Kulturolohichnyi almanakh* [Culturological Almanac], (2), 152–157. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.17 [in Ukrainian].

Kulinichenko, V. L. (2002). *Filosofsko-metodolohichni zasady valeolohii* [Philosophical and methodological foundations of valeology] (Doctoral dissertation). Natsionalnyi medychnyi universytet imeni O. O. Bohomoltsia. Retrieved from: https://uacademic.info/ua/document/0502U000349 [in Ukrainian].

Lazurenko, O. O. (2017). *Formuvannia emotsiinoi kompetentnosti maibutnoho likaria* [Formation of emotional competence of the future doctor]. Naukovo-metodychnyi tsentr vyshchoi osvity. [in Ukrainian].

Lazurenko, O. O. (2018). Modernization tendencies of professionally-psychological preparation of doctors: Competence approach. *Psychological Journal*, 4(1), 87–99. https://doi.org/10.31108/1.2018.1.11.7 [in English].

Potter, V. R. (1971). *Bioethics: Bridge to the future.* Prentice-Hall. [in English].

Pustovit, S. V. (2023). *Bioetyka, moralni dylemy ta profesiina vidpovidalnist* [Bioethics, moral dilemmas and professional responsibility]. *Nauka i osvita* [Science and Education], (2), 45–52. [in Ukrainian].

Pustovit, S. V. (2023). *Vytoky ta kontseptualni zasady hlobalnoi bioetyky V. R. Pottera* [Origins and conceptual foundations of V. R. Potter's global bioethics]. *Humanities Studies*, (15), 92–101. https://doi.org/10.32782/hst-2023-15-92-05 [in Ukrainian].

Pustovit, S. V., & Palei, L. A. (2023). *Vid etyky Hippokrata do hlobalnoi bioetyky V. R. Pottera: osvitni aspekty* [From Hippocratic ethics to V. R. Potter's global bioethics: Educational aspects]. *Discourse*, (6), 44–52. Retrieved from: https://www.journal-discourse.com/uk/kataloh-statei/2023/2023r-444-6/vid-etyky-hippokrata-do-hlobalnoi-bioetyky-v-r-pottera-osvitni-aspekty [in Ukrainian].

Svitova medychna asotsiatsiia. (2017). *Zhenevska deklaratsiia VMA* [WMA Declaration of Geneva]. Retrieved from: https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-geneva/decl-of-geneva-v-2017/ [in Ukrainian].

Svitova medychna asotsiatsiia. (2022). *Mizhnarodnyi kodeks medychnoi etyky VMA* [WMA International Code of Medical Ethics]. Retrieved from: https://www.wma.net/policies-post/wma-international-code-of-medical-ethics/ [in Ukrainian].

Shmalei, S. V., & Redka, I. V. (2024). *Efektyvnist vykorystannia symuliatsiinoho navchannia v domedychnii pidhotovtsi* [Effectiveness of using simulation training in premedical education]. In *Materialy konferentsii "New Learning"* [Proceedings of the "New Learning" Conference]. Retrieved from: https://newlearning.org.ua/sites/default/files/tezy/2024/Shmaley_2024.pdf [in Ukrainian].